सार्वजनिक आयव्यय

सार्वजनिक अर्थशास्त्र

SP. C-LIBRARY
7031

डॉ. एस. व्ही. ढमढेरे

सार्वजनिक आयव्यय
डॉ. एस. व्ही. धमधेरे

Sarvajanik Ayvyay
Dr. S. V. Dhamdhere

पहिली आवृत्ती : जुलै, २०१९

ISBN 978-93-86401-78-6

©डायमंड पब्लिकेशन्स, २०१९

मुखपृष्ठ
शाम भालेकर

अक्षरजुळणी
'अक्षरवेल', दत्तवाडी, पुणे - ४११०३०

मुद्रक
गुरुराज प्रिंटर्स, पुणे

प्रकाशक
डायमंड पब्लिकेशन्स
२६४/३ शनिवार पेठ, ३०२ अनुग्रह अपार्टमेंट
ओंकारेश्वर मंदिराजवळ, पुणे-४११ ०३०
☎ ०२०-२४४५२३८७, २४४६६६४२
info@diamondbookspune.com

ऑनलाईन पुस्तक खरेदीसाठी भेट द्या
www.diamondbookspune.com

*या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी-फोटोकॉपिंग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून प्रकाशकाच्या आणि लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

अनुक्रम

विभाग १ - सार्वजनिक आयव्यय आणि खर्च

१. सार्वजनिक आयव्ययाची उत्क्रांती ३
(Evolution of Public Finance)

२. सार्वजनिक आयव्यय : संकल्पना, स्वरूप, महत्त्व, व्याप्ती १३
(Public Finance : Concept, Nature, Importance & Scope)

३. महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्त्व ३०
(The Principle of Maximum Social Advantage)

४. सार्वजनिक खर्च ४१
(Public Expenditure)

५. सार्वजनिक खर्चाचे परिणाम ६८
(Effects of Public Expenditure)

६. सार्वजनिक खर्चाचे नियंत्रण ८५
(Control of Public Expenditure)

विभाग २ - सार्वजनिक महसूल आणि कर

७. सार्वजनिक महसूल (उत्पन्न) - स्रोत ९५
(Public Revenue - Sources)

८. सार्वजनिक उत्पन्नाचे (महसुलाचे) वर्गीकरण / प्रकार १०७
(Classification of Public Revenue)

९. सरकारी व्यवसायापासून मिळणारे उत्पन्न / महसूल ११५
(Revenue for Government Enterprises)

१०. कर - अर्थ, तत्त्वे, संकल्पना व करांचा भार १२३
(Taxation : Meaning, Principal & Concept & Incidence of Taxation)

प्रकरण १	सार्वजनिक आयव्ययाची उत्क्रांती (Evolution of Public Finance)

१.१ प्रास्ताविक

१.२ सार्वजनिक आयव्ययाची उत्क्रांती

१.३ सार्वजनिक आयव्ययासंबंधी विचार / सिद्धान्त

१.४ आर्थिक पद्धतीत सरकारची भूमिका

१.१ प्रास्ताविक (Introduction)

सार्वजनिक आयव्यय हा अर्थशास्त्राचा एक भाग आहे. मागील दोन शतकात राज्याच्या कार्यात बरीच वाढ झाली आणि ती होतच आहे. आज उदारीकरण, जागतिकीकरण आणि खासगीकरण या काळातसुद्धा सार्वजनिक आयव्ययाचे महत्त्व वाढलेलेच आहे. त्यामुळे अर्थशास्त्रज्ञ सार्वजनिक आयव्यय हे एक स्वतंत्र शास्त्रच आहे असे मानतात. फार प्राचीन काळापासून राज्याचे अस्तित्व आहे. परंतु वास्तव परिस्थिती अशी आहे की, सार्वजनिक आयव्ययाचे शास्त्रीय विश्लेषण ॲडम स्मिथ पूर्वी कोणीही केलेले दिसून येत नाही. आधुनिक काळात देशांच्या कार्याचा व्याप मोठ्या प्रमाणात वाढलेला दिसून येतो आणि वाढतच आहे. त्यामुळे प्रत्येक विकसित देशात आणि विकसनशील देशात सरकारची विविध कार्ये मिळून एक मोठा व्यवसाय निर्माण झाल्याचे दिसून येतो. त्यासाठी सरकारलासुद्धा मोठा खर्च करावा लागतो. अलीकडच्या काळात प्रचंड वाढलेल्या खर्चामुळे त्याचा परिणाम सरकारच्या आर्थिक परिस्थितीवर होत आहे. त्यामुळे सार्वजनिक आयव्ययाचे क्षेत्र वाढले आहे व त्याचे महत्त्वसुद्धा वाढलेले आहे. त्यामुळे सार्वजनिक आयव्ययाची उत्क्रांती कशी झाली तसेच त्यामध्ये बदल कसे घडून येत आहेत याचा अभ्यास करणे महत्त्वाचे आहे.